

Groei industrie trekt verder aan Overcapaciteit blijft

Het einde van de recessie is goed nieuws voor de Nederlandse industrie. De sector profiteert in 2010 van een toenemende vraag uit het buitenland en hernieuwde voorraadvorming. De ingezette productie-groei versnelt in 2010 tot gemiddeld 3,5%. Niettemin zal de bezetting van machines en vraag naar nieuw personeel door de nasleep van de crisis nog geruime tijd laag blijven.

Marktomstandigheden verbeteren geleidelijk

Door de verbeterde economische vooruitzichten heeft de Nederlandse industrie de weg omhoog teruggevonden. Na een stabilisatie van de productie in de eerste helft van het jaar heeft in het derde kwartaal een positieve kentering plaatsgevonden. Hoewel de enorme terugval in productie van eind vorig jaar nog lang niet is goedgeemaakt, hebben Nederlandse producenten zowel als productie uiteindelijk weer zien groeien. Het herstel van de internationale handel legt de industrie geen windeieren (figuur 1). Ten opzichte van de eerste vijf maanden van het jaar lag de buitenlandse omzet van juni tot november gemiddeld 9,5% hoger, terwijl de waarde van binnenlandse verkopen met een plus van 8% daar niet ver bij achterblijft. Afzetprijzen en productieniveaus trekken minder snel aan dan de verkopen. Dit komt doordat de ontstane overcapaciteit de concurrentie heviger maakt en de totale industriële voorraden tot oktober per saldo verder zijn afgebouwd.

Grondstoffen en basisproducten in trek

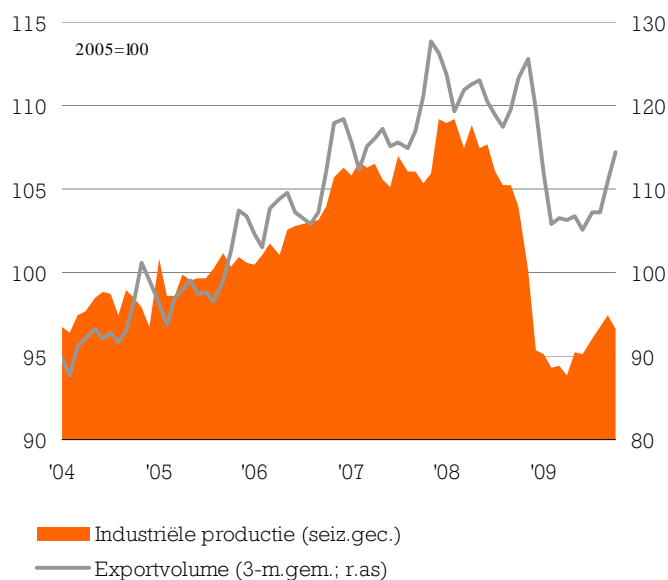
Producenten zien zich sinds september voor het eerst in twaalf maanden weer met oplopende inkooprijzen geconfronteerd. De oorzaak hiervan moet bij de oplopende grondstofprijzen gezocht worden. Het krachtige industriële herstel in de Aziatische opkomende economieën stuwt de vraag naar grondstoffen al enige tijd op. Producenten trachten de gestegen inkoopkosten geleidelijk aan hun klanten door te berekenen, maar voorlopig zien zij hier nog geen kans toe. Het is ook nog niet altijd noodzakelijk. Ondanks de recente prijsstijgingen zijn de belangrijkste industriële grondstoffen namelijk nog ruim lager geprijsd dan op het hoogtepunt, halverwege 2008. De brede GSCI-grondstoffenindex ligt nog ongeveer

40% onder zijn piek, terwijl een vat ruwe olie voor bijna de helft van de hoogste prijs van vorig jaar wordt verhandeld. Inkopers aan het begin van de productieketen profiteren van de relatief lage prijzen door afgebouwde grondstofvoorraden versneld aan te vullen. Mede omdat het geloof in een economisch herstel groter wordt en op een stijgende vraag wordt geanticipeerd.

Sterkste herstel in basischemie en -metaal...

Hoewel de industriële productie in 2009 gemiddeld ruim 9% lager ligt dan een jaar geleden, is er sinds juli en augustus weer sprake van groei. De vroegcyclische en exportgerichte industrietakken staan vooraan in de rij als we kijken naar de chronologie van het herstel. Als gevolg van de internationaal toenemende industriële activiteit en de strategische voorraadvorming hebben producenten van basisproducten de afgelopen maanden het sterkste herstel laten zien. Zij bevinden zich aan het begin van de productieketen en profiteren

Figuur 1 Ontwikkeling productie en export

Bron: CBS

daardoor meer dan gemiddeld van een geleidelijke terugkeer van voorraadvorming. Dit gaat in het bijzonder op voor producenten van chemische en metalen basisproducten. Gemiddeld was de industriële productie tussen juni en november 3% hoger dan in de eerste vijf maanden van 2009. In basischemie en basismetaleen was de productiegroei over dezelfde periode met respectievelijk 21% en 25% veel groter. Dit betekent niet dat bedrijven in deze branches hier ten volle de vruchten van hebben kunnen plukken. Hoewel de omzet in beide branches verbeterd is, hebben metaalproducenten nog met hevige prijsdruk te maken (-5% in dezelfde periode) en hebben chemiebedrijven een sterke stijging van afzetprijzen (+23%) door gestegen verbruiksprijzen zien eroderen. Zo is de chemie meer dan gemiddeld gevoelig voor de olieprijsstijgingen in de afgelopen periode (+42%). Daarnaast hebben producenten van basisproducten de hardste klappen van de crisis gekregen, waardoor zij een langere weg naar herstel hebben af te leggen.

...machines en transportmiddelen sluiten de rij

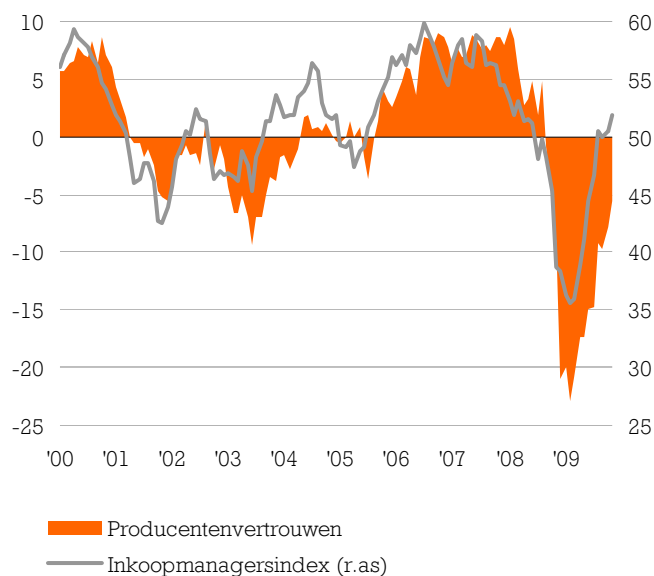
Aan het eind van de productieketen bevinden zich de bedrijven bij wie het voorraadeffect minder invloed heeft op de productieontwikkeling. Bij deze bedrijven komt het herstel trager op gang dan bij branches vooraan in de keten. Het gaat om eindproducenten van bijvoorbeeld duurzame consumentengoederen en investeringsgoederen. Veruit de sterkste productiedaling heeft dit jaar in de transportmiddelenindustrie plaatsgevonden. Net als andere producenten van investeringsgoederen, zoals machines en apparaten, hebben fabrikanten van voertuigen het nog steeds moeilijker dan gemiddeld. Productie en omzet zijn in de transportmiddelen- en machine-industrie – net als in de bouwmaterialen-, meubel-, textiel- en houtindustrie – van juni tot en november 2009 juist afgenomen in plaats van toegenomen. Ook in deze branches lijkt de stabilisatie echter te zijn ingezet. Voorraadniveaus zijn teruggebracht en orderontvangsten nemen weer toe, zij het geleidelijk.

Vertrouwen toegenomen, consument wacht af

Vrijwel alle industriële indicatoren geven sinds de zomer weer hoopgevende signalen af. De inkoopmanagersindex is in november met 51,9 op het hoogste niveau sinds maart 2008 uitgekomen, terwijl het producentenvertrouwen het hoogste niveau sinds oktober 2008 heeft bereikt (figuur 2). De industriële activiteit trekt dus aan, maar voor een duurzaam herstel zullen producenten nog meer vertrouwen in de toekomst moeten krijgen. De door de overheid tijdelijk gestimuleerde binnenlandse consumptie zal uiteindelijk vanuit de consument een nieuwe impuls moeten krijgen om verdere groei van productie en bedrijfsinvesteringen mogelijk te maken. Een ander gunstig voorteken is dat consumenten minder pessimistisch zijn dan in het afgelopen anderhalve jaar. De koopbereidheid is toegenomen. De werkgelegenheidsontwikkeling blijft echter van grotere invloed op de uiteindelijke uitgaven. Tot nu toe valt het banenverlies mee, maar wij ver-

wachten dat de werkloosheid nog verder toeneemt door de aanhoudende overcapaciteit.

Figuur 2 Producentenvertrouwen en inkoopmanagersindex

Bron: CBS, NEVI

Export luidt herstel in

Internationaal zijn de economische vooruitzichten sterk verbeterd in vergelijking met een half jaar geleden. Het ondernemersvertrouwen in Duitsland en andere Europese landen is sneller gestegen dan in ons land. In alle eurolanden gezamenlijk vertonen industriële productie en orderontvangsten sinds juni een onafgebroken stijging van gemiddeld respectievelijk 0,5% en 2% ten opzichte van de maand ervoor. De Amerikaanse industrie maakt een vergelijkbaar groeiherstel door. De grootste groei is echter in het Verre Oosten te vinden. Aziatische opkomende markten zijn de klap snel te boven gekomen. China spant de kroon. Terwijl de Europese industriële productie in november nog 11% lager lag dan een jaar geleden, heeft het Chinese statistische bureau een jaargroei van 19% gemeld. Deze voortgaande groeispurt in nieuwe industrielanden zorgt ook voor een toenemende vraag naar goederen uit Westerse landen. Dit heeft wereldwijd tot hogere handelsvolumes geleid. De Nederlandse export groeit de laatste maanden dan ook weer en voor het eerst in vijf kwartalen waren ondernemers uit de Nederlandse industrie in november overwegend positief over de buitenlandse afzetvooruitzichten voor de komende drie maanden.

Exportherstel breed gedragen

Vooral chemische, kunststof- en metalen (half)fabrikaten zijn in trek. Opvallend is dat ook voor duurzame goederen als kleding, diverse gespecialiseerde en kantoor- en gegevensverwerkende machines een snel toenemende belangstelling

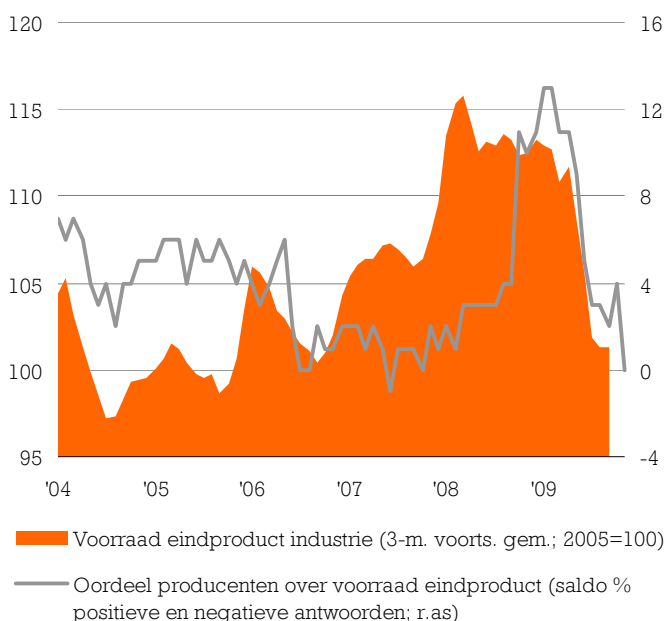
uit het buitenland bestaat. Waarschijnlijk speelt hier de inhaalvraag een belangrijke rol.

De uitvoer van Nederlandse goederen naar Azië vertegenwoordigde in het derde kwartaal van 2009 6% meer waarde dan in dezelfde periode in 2008. Voor China kwam de groei zelfs op 39% uit. De Chinese vraag naar voedingsmiddelen, halffabrikaten en machines neemt in het bijzonder toe. Het effect hiervan op de totale buitenlandse vraag is echter nog beperkt. Terwijl 72% van de totale goederenuitvoer naar West-Europese landen gaat, neemt China nog geen 2% van voor zijn rekening. Alle Aziatische landen gezamenlijk komen niet verder dan 9%. Belangrijker voor de Nederlandse industrie is daarom dat de uitvoer naar West-Europese landen ook toeneemt, hoewel deze in september nog 20% lager lag dan een jaar geleden.

Vorraden terug op acceptabel niveau

Sinds oktober 2008 hebben producenten met oplopende kosten van voorraden te maken gekregen. Door snel verslechterende verkopen is de verhouding tussen voorraad en afzet scheefgegroeid. Industriebedrijven hebben er sindsdien alles aan gedaan om de productie (capaciteit) snel aan te passen aan de geslonken orderportefeuille en overtollige voorraden te verkopen. In eerste instantie is dit niet genoeg gebleken om de voorraden op de nieuwe realiteit af te stemmen, maar sinds maart 2009 is een sterke afname van voorraadniveaus waarneembaar (figuur 3). De industriële voorraadniveaus lagen eind september ruim 10% lager dan een jaar eerder. Dit komt in de buurt van de productiekrimp die dit jaar gerealiseerd is. Ook ten opzichte van de order-

Figuur 3 Ontwikkeling voorraden eindproduct

Bron: CBS

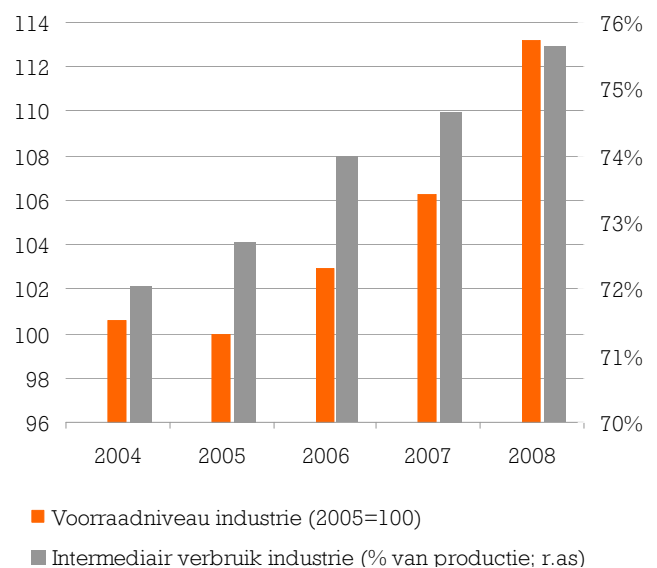
posities zijn de voorraden weer tot een acceptabel niveau teruggebracht. Producenten hebben hun mening over de voorraadpositie bijgesteld. Momenteel houdt het aantal ondernemers met te kleine voorraden de groep met te grote voorraden in evenwicht. Dit is sinds oktober 2007 niet meer het geval geweest. Afgezet tegen het historische gemiddelde worden de voorraden dan ook als laag beoordeeld (figuur 3).

Kettingreactie versnelt productieherstel

Met de voorraden op een dergelijk laag niveau zal het verbeterende economische klimaat in 2010 voor extra voorraadvorming zorgen. In een aantal industrietakken is dit proces al gaande. Vooral leveranciers aan het begin van de keten houden in het derde kwartaal weer meer producten op voorraad. Voorraadcycli maken door langere productieketens de industriële activiteit steeds volatieler. De afgelopen jaren is globalisering binnen de industrie met verregaande specialisatie gepaard gegaan. Activiteiten die andere partijen beter of goedkoper kunnen uitvoeren, zijn in toenemende mate uitbesteed, zowel aan binnen- als aan buitenlandse partijen. Productieketens zijn zo in veel verschillende schakels opgeknipt. Tegelijkertijd kunnen producenten vaak niet om enige voorraadvorming heen om de machines draaiende en de levertijd kort te houden. Het totaal aan voorraden binnen de industrie is hierdoor tot en met 2008 structureel toegenomen, net als het gebruik van halffabrikaten oftewel het zogenoemde intermediair verbruik (figuur 4).

De effecten van op- en afbouw van voorraden zijn door de langere productieketens ook sterker dan voorheen in de

Figuur 4 Ontwikkeling voorraden en intermediair verbruik

Bron: CBS

ontwikkeling van de wereldhandel tot uitdrukking gekomen. Dit lijkt één van de verklaringen voor de abrupte, en ongekend scherpe, terugval van de wereldhandel eind 2008. Naar verwachting zal dit verschijnsel omgekeerd ook het huidige herstel extra positief beïnvloeden. Aanhoudende economische onzekerheid zal er toe leiden dat de hernieuwde voorraadopbouw naar verwachting wel iets minder sterk zal zijn dan de afbouw.

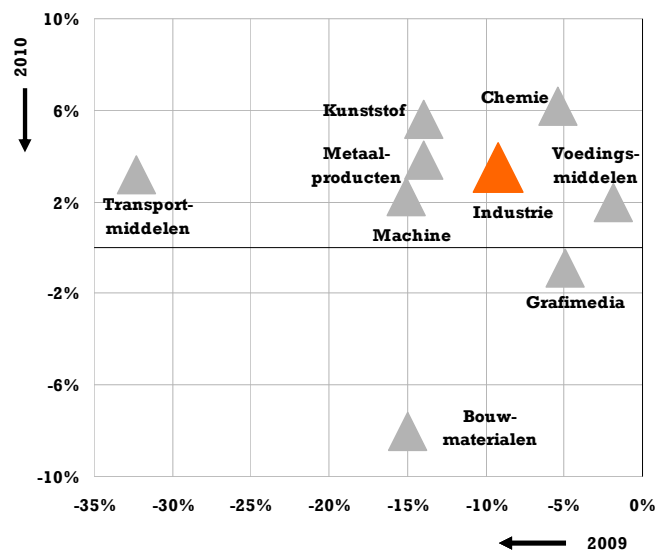
Wanneer alle partijen in een productieketen besluiten lagere voorraden aan te houden, nemen orders en afzet in de hele keten af. De teruggeschroefde productie van eindproducenten werkt door in de verkopen van producenten van halffabrikaten en basismaterialen. Laatstgenoemde partijen moeten zo hun voorraden nog verder terugbrengen dan zij al van plan waren, nadat de eerste signalen van een verslechterende markt hen bereikten. Dit zorgt voor een kettingreactie binnen de keten. Aan het begin van de keten vindt een accumulatie van voorraadeffecten plaats. De voorraden van producenten van basismaterialen en halffabrikaten laten dan ook de grootste fluctuaties zien. Producenten in de chemie, kunststof en metaal zagen hun voorraden dit jaar dan ook als eerste lager uitvallen dan gewenst, waarna deze bedrijven ook als eerste hun productie weer hebben opgeschroefd.

2010: Productie stevig in de plus...

Het internationale economische herstel zal in 2010 de industriële productie verder opdrijven. Inhaalvraag zal tot een tijdelijk hogere jaargroei van naar verwachting 3,5% leiden. Het industriebeeld verbetert over de hele linie, maar de grote verschillen liggen nog niet achter ons. Zo zijn fabrikanten van investeringsgoederen meer dan gemiddeld afhankelijk van buitenlandse afnemers. Hoewel zij minder van de voorraadvorming profiteren, hebben zij in 2010 relatief veel voordeel bij het exportherstel. Dit laatste geldt ook voor de chemie die vooral in de eerste helft van 2010 door voorraadvorming een snellere groei tegemoet kan zien. Ook de kunststof en metaalproductenindustrie zullen daar in meer of mindere mate profijt van hebben. Aan de andere kant zullen bedrijfsinvesteringen na de ongekend scherpe terugval dit jaar (tabel 1) ook in 2010 nog krimpen, wat weer ten koste gaat van de groei in de transportmiddelen- en machine-industrie. De laatste branche laat daarbij een zeer gevarieerd beeld zien. Machines en apparaten zullen in sommige sectoren, zoals bijvoorbeeld de zorg, landbouw en weg- en waterbouw, vaker worden aangeschaft dan in andere. Dergelijke sectorale ontwikkelingen kunnen ingrijpende gevolgen hebben voor de veelal gespecialiseerde machinebouwers. Toeleveranciers van bouwmaterialen krijgen in 2010 waarschijnlijk de meeste last van de investeringskrimp, omdat investeringen in bouwprojecten vanwege hun grote omvang en lan-

ge doorlooptijd later op gang komen. De weg- en waterbouw vormt daarop een uitzondering. De infrasector is voor een groot deel afhankelijk van overheidsuitgaven die, mede dankzij stimuleringspakketten, op een hoog peil blijven. Producenten van duurzame consumentenproducten zullen ook minder snel aanhaken door het trage herstel van consumentenbestedingen. Naar verwachting zal de consument pas in de tweede helft van 2010 zijn hand voorzichtig van de knip halen.

Figuur 5 Groeiraming industrietakken 2009-2010

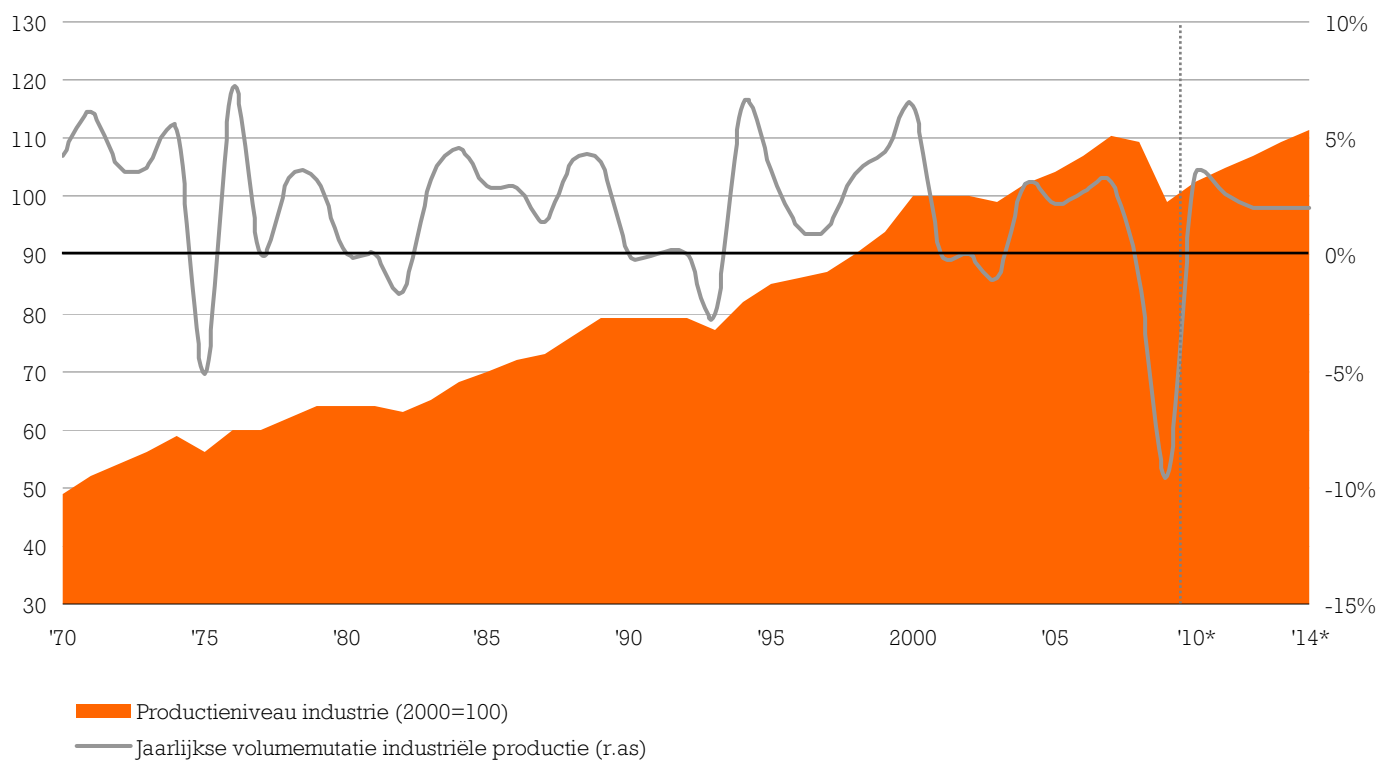

Bron: ING Economisch Bureau

... maar bezettingsgraad langdurig onder druk

De industriële productie is in 2009 teruggefallen tot het niveau van 2003. De bezettingsgraad lag in het derde kwartaal nog bijna 7% onder het langjarige gemiddelde. Het productieniveau lag in 2009 zelfs 15% lager in vergelijking met de potentiële productie die bij voortgaande groei is bereikt. De conjuncturele omslag is echter begin 2008 al ingezet, waarna deze met het uitbreken van de kredietcrisis in een stroomversnelling is geraakt. Voor de crisis kon door capaciteitstekorten vaak niet aan de vraag worden voldaan, met fors oplopende levertijden, verkoopprijzen en personeelstekorten tot gevolg. Een dergelijke 'overbezetting' van de productiecapaciteit leidt via oplopende lonen en prijzen onvermijdelijk tot een neergang in vraag en productie. Onder meer vanwege het grote vermogensverlies bij bedrijven en consumenten en opgelopen overheidstekorten, zal de economische groei de komende jaren kwetsbaar en ondermaats blijven. Uitgaande van een gemiddelde groei van economie en industriële productie van tussen de 1,5% en 2% in de komende jaren (net onder het langjarig gemiddelde), bereikt de industriële productie eind 2013 weer het hoogtepunt van 2007. De industriële activiteit ligt voorlopig dus structureel op een lager niveau dan voor de crisis (figuur 6).

Figuur 6 Lange termijn groeiscenario industriële productie

Bron: ING Economisch Bureau

*Voor het scenario zijn de volgende aannames gemaakt voor de productie-groei: 2010: 3,5%; 2011: 2,6%; 2012-'14: 2,0%

Tabel 1 Economische indicatoren

	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Nederland:</i>					
Economische groei	3,5%	2,0%	-4,0%	1,5%	2,0%
Particuliere consumptie	2,1%	1,3%	-2,7%	-0,6%	0,9%
Bedrijfsinvesteringen	4,9%	4,7%	-15,4%	-7,2%	1,9%
Export	6,5%	2,7%	-9,0%	3,3%	6,1%
Industriële productie	3,2%	-0,8%	-9,2%	3,5%	2,6%
Economische groei Eurozone	2,6%	0,5%	-3,9%	1,4%	2,1%
Economische groei VS	2,0%	0,4%	-2,6%	2,5%	2,9%
US Dollar per euro (ultimo)	1,46	1,40	1,50	1,35	1,25

Bron: ING Economisch Bureau

**Meer weten?
Kijk op ING.nl
Of bel met**

Edse Dantuma,
Sectoreconoom
020 56 39 778

Bert Woltheus,
Sectormanager
020 65 23 722

Disclaimer

De informatie in dit rapport geeft de persoonlijke mening weer van de analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen of meningen in dit rapport. De analisten die aan deze publicatie hebben bijgedragen voldoen allen aan de vereisten zoals gesteld door hun nationale toezichhouders aan de uitoefening van hun vak. Deze publicatie is opgesteld namens ING Bank N.V., gevestigd te Amsterdam en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten. ING Bank N.V. is onderdeel van ING Groep N.V. Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. ING Bank N.V. betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijk zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in dit rapport heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING Bank N.V. geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. De informatie in dit rapport kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging. ING Bank N.V. noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zetfouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Overneming van gegevens uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron wordt vermeld. In Nederland is ING Bank N.V. geregistreerd bij en staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.

De tekst is afgesloten op 21 december 2009.

